

Oponentský posudek bakalářské práce

Název práce: **Environmentální výchova jako součást etické výchovy**

Autorka práce: Isabela Houdková

Obor studia: Pedagogika volného času

K formální stránce: Práce splňuje požadovaný rozsah, obsahuje všechny požadované části, text je formátován přehledně. Strukturu práce člení autorka do čtyř kapitol, nepočítáme-li úvod a závěr. Z mého pohledu mohla být první kapitola (Terminologie), kvůli svému malému rozsahu, včleněna do úvodu. Logická návaznost kapitol a podkapitol je poměrně plynulá, to však neplatí mezi podkapitolami 3.1 a 3.2 (kde autorka začíná podkapitolu citátem, který podle mého úsudku není na tomto místě adekvátní). Text práce je doplněn schémata a tabulkami, v zásadě přínosným způsobem, nicméně mezi schématem na s. 26 a tabulkou na s. 27 nevidím jasnou logickou návaznost, resp. autorka dostatečně explicitně nevysvětluje vztah mezi nimi, a to ani v textu za tabulkou (s. 28). Autorka zvolila způsob odkazování poznámkami pod čarou. Počet použitých zdrojů rámcově odpovídá zvolenému tématu i tomuto druhu práce. Cizojazyčný zdroj (v tomto případě německý) je v práci využit jeden. U tohoto zdroje je chybně uvedeno jméno citovaného autora (viz pozn. 32) a chybný údaj o místě vydání („Červený Kostelec“). U elektronického zdroje v pozn. 22 je uvedena chybná zdrojová adresa.

K jazykové a stylistické stránce: Gramatické chyby, překlepy, chybějící písmena či nespisovné výrazy se v práci vyskytují poměrně zřídka (s. 6, 17, 19, 20, 29, 30), podobně i nadbytečná slova (s. 5), vyloženě neobratné formulace (s. 15) nebo věty nejasného významu (s. 32). Text jako celek lze označit za odborně informativní. Některé části tohoto celku však na sebe ne vždy plynule navazují (viz výše 3.1 – 3.2, podobně 4.3 –závěr). Místy se vyskytují expresivní výrazy slučitelné více s aktivismem než snahou o vyvážený, diferencovaný přístup (např. s. 18, 19 „...pro zachování života na [Z]emi je nezbytné, abychom všichni dospěli k bodu číslo osm, dokud není pozdě.“).

K obsahové stránce práce: Autorka si zvolila téma odpovídající oboru, který studuje. Ze způsobu, jak téma zpracovala, lze snadno vyvodit, že jej pokládá za aktuální a klíčové – a to především co do praktické aplikace v relevantních oblastech vzdělávání a výchovy v ČR (viz s. 12-13, 14, 16, 17, 19-20, 30-32). Cíl své práce definuje následovně: „...najít odpověď na otázku, proč je pro člověka tak důležitá správná hodnotová orientace ve vztahu k životnímu prostředí [1.], určit místo etické výchovy ve výchovně-vzdělávacím procesu [2.] a postihnout skutečnost, že ačkoli je etická výchova při výchově k péči o životní prostředí nezbytným prostředkem tvorby hodnotové orientace (...), je v českých kurikulárních dokumentech, stejně jako v profesní přípravě ekopedagogů a ve školní praxi, okrajovým tématem [3.]“ (s. 5). Z definice cíle je zřejmé, že jej lze rozdělit na jakési tři dílčí cíle (jak je naznačeno pomocí číslování). Srovnáme-li však uvedenou definici cíle z úvodu s definicí cíle v závěru (kde by měla autorka systematicky a explicitně provést celkové vyhodnocení naplnění cíle) zjistíme, že *cíl je v závěru definován částečně odlišně*: „...najít odpověď na otázku, proč je pro člověka tak důležitá správná hodnotová orientace ve vztahu k životnímu prostředí [1.], jaké hodnoty hrají hlavní roli ve vztahu k živé i neživé přírodě a ve výchově k ochraně životního prostředí [2.] a jak je tato skutečnost reflektována českými kurikulárními dokumenty, v dalším vzdělávání pedagogů v oblasti EVVO a školní praxi [3.]“ (s. 33). Prostým srovnáním obou definic lze snadno zjistit, že se částečně liší. Je tedy možné vyhodnotit, zda byl cíl práce naplněn, resp. jaká jeho část, když se jeho části v uvedených definicích (v úvodu a závěru) liší?

Kromě uvedeného hlavního metodického nedostatku považuji dále za hodné kritické pozornosti následující:

- Na s. 9 (kap. Terminologie) definuje autorka pojem „etika“ jako „[m]ravní chování člověka.“, na s. 15 však tentýž pojem definuje jinak (a lépe). Nestálo by za to ujednotit v celé práci význam tohoto klíčového pojmu?
- Nejen v rámci třetí kapitoly (Etika a etická výchova) autorka používá hojně další klíčový pojem – „hodnota“. Tento pojem však není v celé práci nikde explicitně definován. Zaměřme-li se na pasáže, kde autorka tento pojem používá (např. s.

24), zjistíme, že jím míní to, co se v etice označuje jinými pojmy, např. pojmem „ctnost“ apod. Mám za to, že v práci, která se zabývá etickou výchovou, by jednoznačné, explicitní vymezení tohoto pojmu nemělo chybět. Důvod spatřuji v tom, že se v současnosti tento pojem sice často a běžně používá, ale s různými (odlišnými) významy – jak to lze ostatně doložit i u autorky této práce; srov. např. s. 17 („hledání a upevňování skutečných hodnot.“), s. 19 („...hodnoty pro budoucnost.“), s. 23 („...zdroj hodnot.“), s. 24 („...hodnoty duchovní povahy..“; „...hodnotami dlouhodobé perspektivy..“) a s. 32 („...výchova k hodnotám..“).

- Obdobně by bylo třeba jednoznačně vymežit a v celé práci jednotně používat pojmy „hodnotová orientace“, „hodnotová kompetence“ apod.
- Autorka svou práci nazvala „Environmentální výchova jako součást etické výchovy“. S ohledem na první definici cíle (s. 5 „...ačkoli je etická výchova při výchově k péči o životní prostředí nezbytným prostředkem tvorby hodnotové orientace (...), je (...) v profesní přípravě ekopedagogů a ve školní praxi, okrajovým tématem) by však podle mého pochopení měl název znít spíše „*Etická výchova jako součást environmentální výchovy*“. To potvrzují podle mého názoru i pasáže na s. 17 („Aby se environmentální výchova (...) nestala pouhým souborem dat, opírá se o hodnotové principy etiky.“), viz dále také s. 19-20; s. 25-29; s. 31-32 („...mnozí z těch, kteří by měli dokázat motivovat ostatní k hodnotové orientaci směrem k živé i neživé přírodě, jsou svým vnitřním přesvědčením tomuto ideálu vzdáleni.“); s. 33 („Etická výchova má své místo nejen ve výchově environmentální.“).
- Práce jako celek obsahuje kritiku antropocentrismu a kritiku „tradiční antropocentrické morálky“ (s. 6). Na jednom místě označuje autorka antropocentrismus za „primitivní etiku“ (s. 18), jinde naopak za „základ environmentální politiky vycházející z konceptu trvale udržitelného rozvoje“ – pokud je antropocentrismus zastáván „ve své uvědomělé variantě“ (s. 23). Namísto je tedy otázka: Považuje autorka principiálně antropocentrismus, a to i slabý („weak anthropocentrism“), za eticky nepřijatelný? Jestliže ano, pak se měla pokusit alespoň v závěru svou etickou pozici zdůvodnit nějakým solidním argumentem. Ani v závěru však taková argumentace není. Autorka se místo toho odvolává na tři autory (Skýbová, Leopold, Meyer-Abich) a tyto jejich teze: člověk si musí vytvořit „morální vztah k přírodě a přiznat jí její práva“ (1), „rozšíření etiky k Zemi je ekologickou nutností“ (2), „brát ohledy na vše je cíl, ke kterému by mělo lidstvo na cestě k odpovědnosti ve svém vlastním zájmu co nejdříve dospět“ (3). Jestliže s těmito tezemi autorka souhlasí a vyjadřuje jimi svou etickou pozici, rád bych jí položil tyto otázky: Jaké praktické důsledky by vyplynuly z toho, pokud bychom přiznali přírodě práva? Kdo konkrétně by přitom měl být subjektem těchto práv – příroda jako celek anebo jen její některé (vybrané živé) části? Kdo by byl oprávněn tyto části vybrat? O jaká práva by se mělo jednat – o přirozená či pozitivně stanovená? A jak by se vymáhání těchto práv lišilo od vymáhání (základních přirozených) práv lidských osob? Jak v praxi uskutečnit imperativ, že by každý měl brát ohled na vše?

Na předložené práci lze ocenit především aktuálnost tématu a autorčinu snahu reflektovat a zpracovat aktuální problém absence, příp. nedostatečné aplikace etiky v současné praxi EVVO. S ohledem na výše uvedené navrhuji hodnotit tuto bakalářskou práci jako velmi dobrou až dobrou – konečné hodnocení závisí na výsledku obhajoby.

Datum: 15. 5. 2014

Posudek vypracoval: PhDr. Vojtěch Šimek